

Harmonie a disharmonie bytostných článků

Margarethe Hauschková

Duchovně-vědecký obraz člověka vede k *novému pojetí zdraví a nemoci*. Již jsme poukázali na to, že harmonická souhra bytostných článků ve smyslu trojčlennosti funkčního organismu se jeví jako zdraví. Nemoc se objevuje tehdy, dojde-li k vzájemnému posunu činností bytostných článků a k jejich zasahování do oblastí, které jejich působení nesou. Tím zatím nebylo řečeno nic o příčinách těchto posunů, nýbrž byla jakožto jev pouze popsána skutečnost nemoci.

Z výkladu trojčlenného organismu lze přirozeně vyčíst hlavní kategorie chorobných tendencí, kdy jedna z funkčních oblastí předsune svou působnost do druhé.

Horní pól, tj. nervově-smyslová soustava, se vyznačuje pochody odbourávání doprovázejícími bdělé „denní procesy“. Vládne tu formování, mineralizující tendence, zhutňování, tedy materializující tendence, spojené se zpomalováním životních pochodů a s projevy chladu. Již jsme se zmiňovali o tom, že Paracelsus tyto pochody shrnoval pod pojem „*procesy sálu*“.

Pokud tyto síly pronikají do rytmické soustavy, tj. když zde převládnu, dojde k brzdění a poruchám rytmických činností v celém organismu. Nakonec vzniknou patologické změny v uvedeném směru. Mohou vznikat usazeniny nejrůznějšího druhu, objevují se od nejjemnějších až po ty nejhrubší *sklerotizující tendence*, doprovázené křečemi všech stupňů v orgánech rytmické soustavy, například v cévní a dýchací soustavě, až ke všem stádiím anginózních srdečních obtíží.

Rudolf Steiner líčí nakonec i tvorbu nádorů jako *dislokované vytváření smyslových orgánů na nepravém místě*. V oblasti látkové výměny se formující, organizující vyšší bytostné články nesmí uvolnit, jako se to děje v nervově-smyslové soustavě, jinak totiž vznikne oblast, která může začít bujet. To, co je v nervově-smyslové oblasti normálním, zdravým procesem, tj. ona „*tvorba sálu*“, se může přes rytmickou soustavu předsunout až do látkové výměny a tady se stane pochodem vyvolávajícím nemoc. Je nasnadě, že naše civilizace se svými zvýšenými nároky na nervově-smyslovou oblast již od dětství v důsledku nadměrné intelektualizace tomuto druhu onemocnění napomáhá.

Jestliže na druhé straně vystoupí do popředí síly tvořící teplo, síly uvolňujícího charakteru, mající původ v pólu látkové výměny, Paracelsem označované jako „*sulfurické procesy*“, a překročí-li nakonec vymezené břehy, vznikají všechny druhy *zánětlivých jevů*, doprovázené ztekuťováním, roztáváním, tvorbou tepla atd. Staří lékaři si ještě cenili horečky a hnisání jako bojovníků proti postupujícím chladovým procesům a zhutňujícím jevům. „*Pus bonum et laudabile*“, chvályhodný hnis, to jsou slova zaznívající z minulosti.

V horečce proniká individualita hlouběji do tělesnosti, podstupuje větší námahu, aby se vypořádala s nemocí způsobující tvrdnutí, s převahou nervově-smyslového pólu. Teprve když se kyvadlo opět vychýlí dostatečně daleko na stranu sulfurických sil, měli bychom proti horečce zasáhnout. U pneumonie například znamená horečka svépomoc k překonání zhutnění v plicích. Opačně je tomu u tuberkulózy, kdy uvolňující síly pronikají příliš prudce z látkové výměny do plic a mohou rozpouštět tkáň. Nedostatek materializující síly zde vede ke zřetelnému mizení tělesné substance.

Nervově-smyslový pól zpomaluje dění, pól látkové výměny ho zrychluje, proto jsou horečnaté stavy stavy akutními. Oba póly jsou navzájem spojeny jistým elastickým napětím. Vzájemně se dráždí k činnosti. Rytmus musí vždycky spočívat mezi nimi jako vyrovnávající proces. Teprve když vnitřní Merkur navodí rovnováhu mezi oběma póly, může zavládnout zdraví. Každý člověk má ovšem individuální souhru svých bytostných článků a tím i své individuální zdraví, právě tak jako má i své individuální vlohy k nemocem.

Schematizování a abstrakce se v léčebném umění vždycky míjejí se skutečností. K tomuto umění patří vážné studium a praktická zkušenost, abychom u konkrétního člověka dokázali rozpoznat jeho zvláštní situaci, byť samozřejmě zprvu jen v hrubých rysech.

Rudolf Steiner líčí ve své přednášce z 11. února 1923, nazvané „Neviditelný člověk v nás“, příklad toho, co se děje, když si zarazíme třísku. Může totiž nastat dvojitá situace. Podráždění cizím tělesem povolá na scénu oba póly, zánětlivou i ztuhlou sílu, formující sílu. Jestliže se tříska nakonec zapouzdří, zvítězí ztuhlující, mineralizující síla horního člověka. Jestliže tříska naopak vyhnísa, převážily nakonec uvolňující síly pólu látkové výměny. Jakmile se tříska odstraní nebo zaroste, opět se obnoví rovnováha. Také průběh některých jiných nemocí ukazuje výkyvy mezi oběma silovými póly; u jedné a téže nemoci se objeví nejprve zánětlivá a potom degenerativní a sklerotizující stadia, nebo také průběh v rázech. Živým příkladem je tu *artritida*, ale též *roztroušená skleróza*, zkrátka všechny nemoci, které probíhají nárazově.

O vyrovnání se vždycky snaží střední soustava, která sestává ze dvou komponent, z dýchání a krevního oběhu. *Dýchání* je jakoby prstem, který odbourávající síly podávají do středu, chceme-li to vyjádřit obrazně, látková výměna zase podává nahoru jako svůj prst *cirkulaci*. Dýchání je mírně odbourávající pochod, tep v krevním oběhu mírně budující. Tato skutečnost může být zprvu překvapivá. Že prudší dech způsobuje odbourávání, že stravuje, je snadno srozumitelné, že však tep obsahuje budující moment, to je známo méně. Pulzující tekutiny jsou ale živější než stojaté. Pulzující prameny poukazují na mírně budující, imponderabilní léčivé síly povzbuzující regeneraci. *Rytmičké pulzování* znamená mírnou *éterizaci*. Je to tentýž pochod, který stojí za potencováním léků v tekutém médiu. „*Potence*“ se tím prostoupí silovými účinky, působením tvořivých sil, které zvolna nastupují na místo čistě fyzických účinků látek. S tím souvisí i to, že regulované řeky vedou v betonovém korytu mrtvou vodu bez samočisticí síly, kdežto živě meandrující řeky s rytmickým převalováním vody si uchovávají napojení na svět kosmických tvořivých sil.

Vraťme se však k lidskému organismu. Uprostřed proti sobě stojí dech a krevní oběh, dech a tep v kosmem uspořádaném rytmu v poměru 1 : 4. Za normální situace připadají čtyři tepy na jedno nadechnutí. Rudolf Steiner poukazuje na to - jak jsme si již popsali v kapitole „Krevní oběh a srdce“ - že *člověku je zde věněn sluneční rytmus, který souvisí s nejnižší podstatou jeho entelechie*. Opakuji informace o tomto ději kvůli jeho velkému významu. Budeme-li počítat v průměru s 18 nádechy k 72 tepům za minutu, dospějeme k 18 x 60 x 24 nádechům za den = 25 920 nádechů. To je počet roků, které jarní bod Slunce potřebuje k tomu, aby jedenkrát prošel zvěrokruhem. Každý rok se bod východu Slunce na začátku jara poněkud posouvá zpět. V Kristových dobách se nacházel v *Beranu*, dnes už je v *Rybách*. Tato skutečnost má zásadní význam pro evoluci lidského rodu, neboť tento velký sluneční oběh určuje charakter kulturních období, která probíhají vždy v určitém znamení Zodiaku. Před znamením Berana se jarní bod nacházel ve znamení *Býka*, vedoucí kulturou tehdy byla kultura egyptská uctívající býka. Ještě dříve se Slunce nacházelo v *Bližencích*; tehdy se rozvíjela staroperská Zarathuštrova kultura se svým velkolepým nazíráním duality světla a temnoty, prapůvodní polarity dobra, uctívaného ve Slunci v postavě Ahura Mazdy, a zla, spatřovaného v Ahrimanovi jako démonu temnot. - Velký sluneční rytmus je tedy hlavním rytmem ve vývoji lidského rodu.

Duch a duše jsou nám slunečním způsobem „vdechnuty“, abychom použili biblického výrazu, vstupují do nás tedy prostřednictvím dechu v rytmu Slunce. Jestliže si v krátkosti připomeneme skutečnost, že jsme čtyři bytostné články mohli přiřadit ke čtyřem základním číslům a čtyřem živlům, může na tento poměr 1 : 4 padnout první světlo. Opatrně bych to vyjádřila takto: má-li *duch* působit až do *fyzického těla*, do živlu země, musí být rytmus 1 : 4, *oheň k zemi*. Ve stavbě samotné rytmické soustavy se skrývá mnohem spíše střední rytmus 2 : 3, *vzduch k vodě*; dva plieni laloky na levé straně ke třem pliením lalokům na pravé straně včetně větvení průdušek, stejně tak nacházíme dva cípy v poměru ke třem cípům na levé a pravé srdeční chlopni. Tento poměr 2 : 3 tady znamená zvláště důležitý poměr mezi *astrálním a éterným tělem*, mezi duší a životem, a je to také tato dvojice, která se do sebe navzájem noří ve středním člověku. Existují samozřejmě ještě úplně jiné možnosti, jak objasnit rytmus naší střední soustavy, nám však zde tato dostačuje. Tento původní kosmický rytmus je jako všechno ostatní člověkem individualizován; nikdo nemá zcela přesnou míru, její posuny ale vždycky ukazují zvláštní silový poměr obou pólů.

K tomu ještě přistupuje následující skutečnost. Duchovně-duševní bytost se může vnořit do těla jenom díky tomu, že krev obsahuje železo. *Železo je kovem dýchání*, je to světomocná substance, která dokáže duševně-duchovní složku poutat na složku fyzicky- -tělesnou. V tomto smyslu je železo také inkarnačním kovem. Pokud nám chybí, stáváme se příliš rostlinnými, nedokážeme si astrální tělo a Já udržet.

Upozorňuji zde na kardinální větu duchovní vědy, že duch, chce-li se projevit na fyzické pláni, musí vždy působit prostřednictvím substancí. Složitý svět látek známe jen oddělený od ducha jako mrtvý svět sám o sobě. Pomalu musíme poznávat, které substance musí duch a duše použít, aby mohly plnit své úkoly ve fyzickém světě. Prvním krokem k takovému poznání bylo již pochopení toho, že duch může působit přímo jenom přes živel ohně, duše přes plynný živel a život v tekutém prostředí. Samotný zemní živel náleží mrtvým minerálním silám.

Železo v teplé krvi, v živoucím ohni, je nositelem dechového pohybu, vede astrální tělo a Já ke vnoření se do substancí organismu. Staří Germáni, kteří práci duše na těle prožívali v mytologických obrazech, spatřovali například v *Thórovi se železným kladivem* tutéž moc ve velkém kosmu, která v nich jako v malém kosmu působila prostřednictvím pulzující krve. Thór pro ně byl duchovní bytostí, která pracovala na *zrodu Já*.

Krev tedy obsahuje nejen pochody látkové výměny; díky svému obsahu železa je také neustálým zdrojem léčivého působení. Účinky odbourávajících procesů v nervové soustavě, vyvolávajících onemocnění, jsou tak v normálním případě neustále léčeny vyrovnávajícími procesy krve, a teprve když tyto procesy nedostačují, dochází k onemocnění.

Jsme neustálými pacienty v důsledku jednostranných procesů obou pólů, které musely vzniknout začleněním duchovně-duševní složky, a jsme zároveň do jisté míry svými vlastními lékaři, svým vlastním merkurem, v důsledku procesů rytmické soustavy uprostřed.

Úkolem masáže rozšířených duchovně-vědeckým poznáním je tedy napomáhat svým způsobem tomuto vnitřnímu merкуру, nej- sou-li jeho síly dostatečné. Každý lék je omezen na určitou oblast, a ani masáže nejsou všelékem. Jejich působení spočívá především v *regulaci rytmických činností* a odsud pak mohou v souvislosti s kvalitou hmatů a místem použití jeden či druhý pól posilovat nebo mírnit.

Nyní si pouze v náčrtu charakterizujeme základní myšlenku. Ve výkladu vyplyne ještě řada problémů, až půjdeme do detailů. To však můžeme udělat jenom tehdy, budeme-li vycházet z *duchovně-vědeckého obrazu člověka*. Masér se musí stále hlouběji vžívat do jevů pozorovaných na pacientech. Nový obraz člověka mu záležitost usnadňuje potud, že má blízko k uměleckému přístupu ke světu v jeho obraznosti. Přejít od vědy léčení k léčebnému umění může uskutečnit jen praxe. Avšak na rozdíl od mechanického přístupu, který v člověku po vzoru našeho mechanického vesmírného řádu spatřuje pouze více či méně dobře fungující továrnu, je nová cesta beroucí ohled na vyšší principy života, duše a ducha podstatně obtížnější a vyžaduje vážné studium. Pozvedá však toto povolání do zcela nové, odpovědné sféry. Samozřejmě, že masér jedná jen na pokyn lékaře, avšak způsob, jakým to dělá, by neměl být aplikovanou technikou, pevně daným postupem, nýbrž chápavým individuálním léčebným ošetřením, jež se pohybuje v rámci, který mají za cíl ukázat následující kapitoly.